№ 10 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 27 **1898** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 27 № 10

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
ՏԵԼԵՖՈՆ № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՏԵԼԵՖՈՆ № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

„ՄՇԱԿ"

ԼՐԱԳՐԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Յունվարի 13-ին Պետերբուրգից ստացանք հետևեալ հեռագիրը.

„Ներքին գործերի պ. մինիստրը թոյլատրեց „Մշակ" լրագիրը դարձնել ամենօրեայ"։ Նոյն օրը, Կովկասեան ցենզուրական կոմիտէից ստացանք պաշտօնական գրութիւն, № 124, որով յայտարարվում է խմբագրութեան, թէ տպագրական գործերի գլխաւոր վարչութեան կառավարիչը հեռագրով, յունվարի 13-ից, հաղորդում է, որ „թոյլատրված է հրատարակել „Մշակ" լրագիրը ամեն օր, բացի տօներին յաջորդող օրերից"։

«ՄՇԱԿԻ» ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍՎԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1-ԻՑ

Այժմ «Մշակի» հաճարները ծախվում են **5** կոպէկով։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զը ծածկենք. էջմիածնի սինոդի հերքման ատիթով. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.— Վերջը կը փոշմանէք. Վրաց թատրօն. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Վերջին տեղեկութիւններ. Սահմանագլխի վիճակը. Նամակ Շվեյցարիայից. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ո՞վ է յանցաւորը. Բագուի նաւթային արդիւնաբերութիւնը և նրա վիճակը 1897 թ. սկզբին։

ԶԸ ԾԱԾԿԵ՛ՆՔ

Ամենահին ժամանակներում էլ աշխարհին յայտնի էր, որ ճշմարտութիւնը ծածկելը յանցանք է։ Դա բաւական չէ։ ճշմարտութիւն չը ծածկողները ամենահին ժամանակներից եղել են խիստ, նոյն իսկ անողորմ։ Դեռ հինգերորդ դարում՝ հայոց եկեղեցու ամենալաւ ներկայացուցիչներից մէկը, Եղնիկ, ասում էր. „եթէ անարժան բանը չես յանդիմանում ինչպէս հարկն է, մի՛ լինիր ուսուցիչ"։ Դա այն մարդկանց դաւանանքն է, որոնք անկեղծ կերպով կամեցել են ծառայել իրանց ազգին, լինել նրա առաջնորդը։ Այդպիսի մարդիկ անհատներ էին, կազմում էին ընչին, համարեա աննկատելի փոքրամասնութիւն...

Փոքրամասնութեան միշտ հակառակ էր ահագին մեծամասնութիւնը. դա ժողովրդի նախապաշարված մասսան էր, ամբոխը, որի մէջ ժողովրդականութիւն էին մուրում վախկոտ կարդացողները, ողորմելի փարիսեցիները։ Սրանք ոչ մի ժամանակ չը համարձակվեցան հաստատել, թէ սխալ կամ վնասակար է այն հրամանը, որ դարերի սկզբից պարտաւորեցնում է մարդկանց չը ծածկել ճշմարտութիւնը։ Զնջել յաւիտենական, անմահ օրէնքները, որ հասկացել և ձեւակերպել են երեւելի հանճարները, չէ տուած բթամտութեան հերոսներին, մանր հոգիներին։ Եւ այս խեղճերի միակ փրկութիւնը միշտ եղել է աղաւաղել, մթնացնել որոշ ուղղական հասկացողութիւնները, չինական պատ քաշել թէօրիայի և իրականութեան մէջ։ „Ճշմարտութիւնը, այո՛, չը պէտք է ծածկել, բայց..."։ Այդ „բայցերը" անթիւ և անհամար են, նրանք անթիւ ու անհամար շեղումներ են թոյլ տալիս, այնպէս որ վերջ ի վերջոյ մեծամասնութեան տիեզերական դասանանքը այս դարձաւ. ճշմարտութիւնը չը ծածկելը լաւ է թէօրիայի մէջ, այն ժամանակ, երբ նա գրված է գրքի մէջ, քարոզվում է եկեղեցու բեմից. իսկ դրսում, կեանքի մէջ, ուրիշ բան է. այստեղ ճշմարտութիւնը պիտի հպատակվի հարիւրաւոր „բայցերի" և ինչ որ դուրս կը գայ, այն էլ կը լինի ամբոխի ընդունածը։ Իսկ երբ գտնվում են մարդիկ, որոնք հաւատացած են թէ համոզմունքը մեռած տառ չէ, ոչ էլ տօն օրերի համար պահվող զգեստ, երբ նրանք կեանքի մէջ են անցկացնում այն, ինչ միւսները մեծարում են միայն գրքի կամ եկեղեցու մէջ, այն ժամանակ „բայցերի" մտավախ հերոսները, որոնք լուսնոտների նման երերվում են և ընթացիկ հասկացողութիւններն են շոշափում նեցուկ գտնելու համար, բարձրացնում են աղմուկ և աղաղակ...

Բայց չինող և քնացնող մտքերի մրցութիւնը միշտ մի և նոյն է եղել։ Հաստատակամքը, որ համոզված է թէ ընթացիկ հասկացողութիւնների ճահիճից բարձր, ազնուացնող միջնավայրը այն ուղղութիւնն է, որ առաջաւոր մտքերը պաշտպանել են դարերի սկզբից, դիտէ արհամարհել թուլամտի լուսնոտների տենդային ջղաձգութիւնները։ Ներկայումս մեր աչքի առաջ տեղի ունի մի այդպիսի հսկայական մրցութիւն։ Ինչո՞ւ է Էմիլ Զոլան այնքան մեծ փոթորիկ բարձրացրել։ Ճշմարտութիւնը չը պէտք է ծածկել—ահա թէ ինչու։ Զոլա մենակ է ամբողջ Ֆրանսիայի դիմաց, բայց դա չէ նշանակում թէ նա էլ պիտի ընդունէ „բայցերով" աղաւաղած ճշմարտութիւնը։ Կարող է պատահել, որ նա կը տապալվի բռնի ոյժից, կարող է պատահել որ նրա մէջ չի լինի հերքուլէսեան ոյժ, որ զսպէ միլիոնաւոր հակառակորդներին։ Բայց դա նշանակութիւն չունի. Զոլա զինուոր է. մի՞թէ յաղթված է այն զինուորը, որ մինչև վերջին շունչը կռւում է և ջարդվում ամեհի ոյժից...

Մենք տեսնում ենք այդ ահաւոր պայքարը և հիանում ենք ճշմարտութեան զինուորի վրա. հիանում են նոյն իսկ այն խաւերը, որոնք ճշմարտութիւնը առանց „բայցերի" սարսափելի են համարում։ Ի՞նչ իրաւունքով։ Չէ՞ որ ֆրանսիական ֆիլիսոփաներների տեսակէտից Զոլան յանցաւոր է։ Նա չենթարկվեց ընթացիկ հասկացողութիւններին, չը պապանձվեց, երբ տեսաւ որ տեղի է ունենում մի մեծ անարդարութիւն, այլ դուրս եկաւ ամբողջ կառավարութեան դէմ, մի շարք սարսափելի ամբաստանութիւններ շպրտեց մինիստրների, բարձրաստիճան պաշտօնեաների դէմ, խայտառակեց ամբողջ ազգը՝ մի հրէայ պաշտպանելու համար... Ո՞ր երկրի ամբոխը չէր անի մի և նոյնը։ Ցոյց տուէք մի տեղ, ուր ճշմարտութեան զինուորը խելագար, դաւաճան չը լինէր հրատարակված։ Դաւաճան... Զոլայի գործի առիթով գրած մի նամակի հեղինակ ասում է մօտաւորապէս հետևեալը. „Զոլան դաւաճանի անուն է ստանում, բայց Ֆրանսիան, մեր հայրենիքը, պիտի ուրիշ խօսքով անուանվի ճշմարտութիւն"։ Այո՛, իսկական հայրենասիրութիւն։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ո՞Վ Է ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ

Յունվարի 11-ին վրացիները հոգեհանգիստով յիշատակեցին Հէրակլ թագաւորի մահվան հարիւրամեայ տարեդարձը։ Միւս օրը «Кавказъ» լրագիրը ամբակոծում էր հայերին նոր կառուցած մի մարոկոյից. Թիֆլիսի դուման ներկայ չէր հոգեհանգստին. պ. Վէլիչկոն, ինչ խօսք, իսկոյն հասկացաւ, որ դա նշանակում է թէ հայերը ցոյց արին վրացիների դէմ։ Մենք ծիծաղեցինք և անցանք. պ. Վէլիչկոի մտքին ու լոգիկային ուրիշ տեսակ վարմունք արժանի չէ։ Թիֆլիսի դուման հայութիւն հռչակել, ո՛, դա շատ սաղ է գալիս Թիֆլիսի պոլիտեխնիկումի անհաշտ թշնամուն։ Բայց ահա յունվարի 22-ին «Кавказъ» լրագրում լոյս է տեսնում վրաց «Իվերիա» լրագրից թարգմանած մի անագին թղթակցութիւն, որ յայտնում է թէ թէլաւում հայերը ներկայ չէին Հէրակլի հոգեհանգստին, հայ համքարներից և վաճառականներից ոչ ոք չը կար։ Եւ թղթակիցը մի ամբողջ ամբաստանագիր է ներկայացնում հայերի դէմ, հարցեր է տալիս և պատասխաններ է պահանջում։

Քանի որ այստեղ խօսքը վերաբերում է հայ ժողովրդին, մենք կը լսենք այդ հարցերը, անտես առնելով պ. Վէլիչկոի բառարանից անգիր արած զանազան անմիտ ակնարկութիւնները։ Հաստատենք թղթակցին, որ հայերը իսկ որ դիտմամբ ներկայ չեն եղել հոգեհանգստին։ Դա մի շատ ցաւալի փաստ է։ Հէրակլը, անկասկած, շատ լաւութիւններ է արել Վրաստանի հայերին. Հէրակլը անցեալ դարում քրիստոնէական կուլտուրայի համար մարտնչող հերոս է եղել, հետևաբար, նրա յիշատակը յարգելի է ոչ միայն վրացիների, այլ այն բոլոր մարդկանց համար, որոնք գիտեն գնահատել սեր սպիտակից։ Մենք չէինք ուզի, որ հայերը այդպիսի սառնութիւն ցոյց տային և մեզ համար շատ անախորժելի է արձանագրել այդ իրողութիւնը, հաւատալով վրացի թղթակցին։

Սակայն իրաքանչիւր երևոյթ ունի իր պատճառները։ Ինչ պատճառներ ունի թէլաւի դէպքը։ Ասել թէ հայերը հոգեհանգստին ներկայ չէին այն պատճառով, որ չէին յարգում Հէրակլին— դա կը լինի կատարեալ անարդարութիւն։ Հէրակլին յարգել են նրա ժամանակակից հայերը, իսկ մենք հիմք և իրաւունք չունենք ասելու թէ մեր հայրերը սխալված են եղել։ Մնում է, ուրեմն, պատճառը որոնել այժմեան ժամանակի մէջ։ Մենք որոնում ենք և, դժբախտաբար, գտնում ենք։ Եւ մեզ օգնում է «Իվերիայի» թղթակիցը։ Նա ասում է, որ տարիներ առաջ հայերը այդպէս չէին. վրացի և հայ ապրում էին համերաշխ և եղբայրաբար։ Իսկ այժմ։ «Հարցնում ենք—ասում է թղթակիցը—ո՞վ անջատեց այս երկու դրակից ազգերը, որոնք մինչև այսօր միմեանց այնքան մօտ էին լեզուով, բարքերով և սովորութիւններով։ Հարցնում ենք, ուստից է ստացվել հրաման (բոլորովին անմիտ խօսք), որ այսուհետև հայերը վրացիների հետ ընդհանուր ոչինչ չունենան և բոլորովին հեռանան, առանձնանան վրացիներից»։

Ահա մեր կորուկ պատասխանը։—Այդ բոլորը արին թթու ազգասիրութեամբ վարակված վրացի ինտելիգենտները, և ուրիշ ոչ ոք։ Մեր ձեռքին անթիւ փաստեր կան, որ այս այսպէս է, փաստեր, որոնք տեղի ունեցան հրապարակով, ամենքի աչքի առաջ։ Երեք տարի է ահա, հայերը արժանացել են մի բացառիկ բախտի—անխնայ հալածվում են մի քանի լրագիրների կողմից։ Սկզբում հալածանքը Սուվորինի նման հրապարակախօսներն էին վարում. Կովկասից հարիւրաւոր նամակներ էին տպվում, լի անլուր զրպարտութիւններով և այդ նամակների տակ մի-մի փայլում էր և «Վրացի» ստորագրութիւնը։ Յետոյ արշաւանքը տեղափոխվեց մեզ մօտ, ամփոփվեց Կովկասի սահմաններում և բոյն դրեց «Кавказъ»-ի, «Իվերիայի», վերջերս նաև «Կրէբուլիի» մէջ։ Եթէ չը լինէր խորին զղջանքը, որ յարուցանում է մեր մէջ իւրաքանչիւր հակամարդկային, անպատիւ, ամօթալի գործը, մենք կը քրքրէինք այդ կեղտերը և մի-մի ոյց կը տայինք թէ ինչեր էք արել դուք։ Փորձեցէք ինքներդ աչքի անցկացնել ձեր արարքները և ասացէք՝ արդեօք խնայել էք, թողել էք պակաս տեղ. կանգ էք առել միջոցների առաջ. կայ այլ ևս մի զրպարտութիւն, որին դիմած չը լինէիք։ Դուք երեխաների փոքրոգութեամբ ծաղրում էիք հայերի զգացմունքները, դուք այնքան տմարդի էիք, որ ձեր ծաղրի, ձեր կատաղի ատելութեան առարկայ դարձրիք նոյն իսկ թիւրքահայ դաղթականներին, որոնք կոտորվում էին մեզ մօտ ցրտից և անօթութիւնից...

Ցիշենք ձեր նորագոյն քաջագործութիւններից մէկը։ Ուղիղ 1300 տարի սրանից առաջ հայերի և վրացիների մէջ սկսվեց կրօնական մի սաստիկ վէճ. վրացիները բաժանվեցան հայոց եկեղեցուց և Աբրահամ կաթողիկոսը անիծեց վրացիներին, պատուիրեց հայերին յարաբերութիւն չունենալ վրացիների հետ։ Այսօր դուք չահագործում էք և այդ հանգամանքը։ Դուք ասում էք թէ հայերը այժմ էլ կատարում են 1300 տարի առաջ տրված պատուէրը. դուք, ի հարկէ, ինքներդ էլ չէք հաւատում դրան, որովհետև երեխաներ չէք։ Բայց ինչու՞ էք հրապարակ գցում 13 դարերի ետևում թաղված փաստը, որ մոռացված է, որ կրօնական դարի մի գործ է, որ այժմ այնքան յարգելի է, որքան ինկվիզիցիան։ Վրացիներն էլ կրօնամոլութիւնից դրդված պղծել են հայոց եկեղեցին։ Բայց մարդ պէտք է ամօթից հրաժարված լինի, պէտք է մեր ժամանակի հասկացողութիւններին թշնամի լինի, որ վերկենայ, միջին դարերի անցքերը չահագործէ իբրև զէնք հարևան ազգի դէմ ատելութիւն յարուցանելու համար։ Դուք այդ անում էք, ողորմելի ինտելիգենտներ, որ համալսարանի դիպլոմ ունէք ձեր ծոցում. դուք յիշում էք Աբրահամ կաթողիկոսին, որպէս զի առիթ ունենաք հային գայլ անուանել, իսկ վրացուն գառն։ Դուք երբէք չը մտածեցիք թէ ինչ պէտք է դառնան ատելութեան սերմերը, որ դուք ամեն օր լիաբուռն ցանում էք խեղճ ժողովրդի մէջ. դուք թոյն էք խմացնում մարդկանց և կարծում էք թէ դա է հայրենասիրութիւնը։

Սրանք յանցանքներ են։ Մենք ասում ենք, ուր գրգռված են փոխադարձ ատելութեան ստոր կրքերը, այնտեղ անպակաս կը լինեն տգեղ, հրէշաւոր երևոյթներ։ Երկու դրացիներին թշնամացրել էք և այդ յանցանքը ձեզ չէ կշտացնում։ Ո՞վ է յանցաւորը։—Դուք։ Դուք, պոռոտախօս չօվինիստներ, դուք, մեծապատիւ զրպարտիչներ, դուք, սպառված հոգապարակախօսներ, որ կարծում էք թէ ժողովուրդը կարօտ է ատելութիւն սովորեցնող ուսուցիչների։ Ինչ ցանել էք, նա էլ հնձում էք—սա ցաւալի է, շատ ցաւալի։ Եթէ ձեր տնկած պտուղը դառն է նոյն իսկ ձեզ համար, փարիսեցիաբար մի բղաւէք թէ ով արաւ, ով է պատճառը։ Մի կողմ քաշվեցէք, թողէք, որ ձեր յանցանքների վրա ցաւէ «Մշակը» և մեզ հետ նրանք, որոնք տարիների ընթացքում քարոզել են համերաշխութիւն, եղբայրութիւն, որոնք յարգել են իւրաքանչիւր ազգի իրաւունքները, որոնք մեծարել են ամեն մի քաղաքակրթական քայլ, որ արել է որ և է ազգ մեր պատութեան մէջ, լինի դա հայ թէ վրացի, ռուս թէ լեհացի, հրէայ թէ թուրք։

Այո՛, մենք տարիների ընթացքում այդպէս էինք գործում և այդպէս էլ կը գործենք այսուհետև։ Իսկ դուք ինչ արիք... Ցեսէք և ամաչեցէք։

Լ.

թիւնը դա է. մի ազգ, որ չէ կարողանում բաց աչքով նայել ճշմարտութեան, ապագայ չունի: Ճշմարտութիւնը մի է տիեզերքի համար. և մի ազգ, որ կարծում է թէ կարող է հնարել տեղային, աշխարհագրական ճշմարտութիւն ու այդպէս ապրել, մահվան դատավճիռ է կարդում իր գլխին:

„Մշակը" քան և հինգ տարի հաճութիւն է ունեցել տեսնել իր առաջ ազգային 'շովինիստների, խաւարապաշտ ֆիլիստերների փրփուրը, կատաղութիւնը, որովհետև երբէք չէ ճանաչել երկու տեսակ ճշմարտութիւն: Նա էլ ստացել է դաւաճան, քանդող, խելագար անուններ: Այժմ էլ, երբ մենք ճշմարտութեան անունով և լոկ ճշմարտութեան համար անխնայ հարուածում ենք մեր եկեղեցական և հասարակական գործիչներին, ծակերից դուրս է սողում մտաւոր լուսնոտութիւնը և կատաղում է, ատամներ է կրճտեցնում ու գլուխը զարնում է քարերին... Բայց մի և նոյն ժամանակ, երևի, հիանում են Զօլայի վրա, թէև մենք էլ մեր համեստ ոյժերի ներածին չափ ձգտում ենք նոյն նպատակին— մեծարել մի, անաղարտ և անխարդախ ճշմարտութիւն:

Ամեն տեղ մի և նոյն է կռիւը, տարբեր են միայն չափերը: Անցնենք փոքրիկ հոդիների մօտով, արհամարհենք գերեզմանի պէս պաղ և անկենդան մտավախութիւնը: Թող աղաղակեն, իսկ մենք հետևենք մեր պարտականութեան... Չը ծածկե՞նք:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍԻՆՕԴԻ ՀԵՐՔՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Նախ յայտնում ենք մեր շնորհաւորութիւնը Էջմիածնի սինօդին, որ նա, հակառակ իր մշտական սովորութեան, պարաք համարեց հերքում գրել՝ Էջմիածնի դանձարանում կատարված գողութեան լուրի դէմ: Արդարանալը յանցանք չէ, յանցանքը խորամանկութեամբ լռելն է:

Երկրորդ՝ բոլորովին անտեղի և մինչև իսկ անվայել է մի պաշտօնական հիմնարկութեան կողմից միմիայն „ակնյայտնի չարամտութեան" վերագրել որ և է քննադատութիւն: Եւ եթէ այդ խօսքերը ուղղած են „Մշակին", որը արտատպել է Կ. Պօլսի „Բիւզանդիոն" լրագրից 200 հազարի գողանալու լուրը, կարող ենք ամենայն համարձակութեամբ պատասխանել մեր սինօդին, որ նա գիտութեամբ կեղծում է: Եթէ „Բիւզանդիոնն" է „ակնյայտնի չարամտութեամբ" այդ տեսակ լուրեր տարածում, դրա պատիւը ամբողջովին պատկանում է հէնց Էջմիածնի այժմեան ղեկավարներին, որովհետև Կ. Պօլսի այդ վարձկան լրագիրը Ջերմ բարեկամն է այժմեան Էջմիածնի ղեկավարների և նրանց շողոքորթող Կովկասեան փողոցային թերթերի: Մենք գիտենք և այն, որ Էջմիածնի խուցերի մէջ շատ վարժ են „ակնյայտնի չարամտութեամբ" լուրեր տարածելու նոյն իսկ մեռած մարդկանց մասին,—բայց ոչ Էջմիածնի խուցերը և ոչ էլ Կ. Պօլսի վարձկան մամուլը ոչինչ կապ չունեն և երբէք չեն կարող ունենալ „Մշակի" հետ, որի միակ տեսակէտը ներկայ հարցում քննադատութիւնն է և տարածված լուրի հերքումը:

Գանք այժմ այդ „հերքման": „Էջմիածնի դրամարկղից ոչ մի կօպէկ չէ կորել", ասում է սինօդի պաշտօնական հերքումը: Շատ ուրախ ենք: Բայց միթէ այդպէս են գրում հերքումները: Կասկածը վերացնելու և հասարակութեան համոզելու համար, նոյն իսկ Էջմիածնի շահը պահանջում է, որ սինօդը այդպիսի պաշտօնական հերքումը դրի փաստերով, թըւերով, ճշգրիտ տեղեկութիւններով հաստատված: Շատ լաւ կը լինէր ուղղակի հրապարակ բերել ճեմարանի տնտեսական վիճակի մանրամասն և անխարդախ հաշիւը, և դրանից արդէն ինքն հասարակութիւնը կարող է եզրակացնել, որ այդպիսի խոշոր գողութիւն, ինչպէս է 200 հազարի գողութիւնը, կատարվել չէ կարող: Բայց ի հարկէ աւելի լաւ է գոնէ այդքանը, քան թէ կատարեալ լռութիւնը: Եթէ Էջմիածինը մինչև այժմ օրինաւոր հերքումներ գրած լինէր տարատված լուրերի առիթով, երևի հասարակութեան մէջ շատ կասկածներ փարածված կը լինէին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԸ ԿԸ ՓՈՇՄԱՆԷՔ

Տխուր խորհրդածութիւնների առիթ է տալիս այն տեղեկութիւնը, թէ Բաղուի բոլոր նաւթարդիւնագործները մտադիր են ծախել արտասահմանեան առևտրական ֆիրմաներին իրանց արդիւնաբերական հարստութիւնները: Մեր երկրի տնտեսական զարգացման նախանձախնդիր անձինք չեն կարող չը ցաւել, որ մի այնպիսի խոշոր տնտեսական գործ, արդիւնաբերութեան այնպիսի մի մեծ ճիւղ, ինչպէս նաւթարդիւնագործութիւնը, հետզհետէ անցնում է օտար կապիտալիստների և արդիւնագործների ձեռքը:

Ճշմարիտ է, օտարերկրեայ, գլխաւորապէս անգլիական և ֆրանսիական դրամատէրերը, իրանց ձեռքը զցելով Բաղուի հարուստ նաւթահանքերը, արդիւնաբերութեան գործը աւելի կը զարգացնեն, տէխնիական կողմից աւելի կը կատարելագործեն. ճշմարիտ է, նրանք, ինչպէս արդէն ցոյց է տալիս Թաղիեվին փոխարինող Վիշաու ընկերութիւնը, անհամեմատ աւելի լաւ են վարձատրում մշակներին, բայց միւս կողմից անհերքելի է, որ օտար կապիտալիստների մեր երկրի մէջ մուտ գործելը՝ կարող է շատ մօտ ապագայում ֆինանսական մեծ ճգնաժամ առաջ բերել, ծծելով և դուրս տանելով երկրի ֆինանսական ոյժերը: Էլ չենք խօսում այն մասին, որ օտար կապիտալիստները, ինչպէս արդէն և սկսել են իրագործել, պէտք է աշխատեն հեռացնել ասպարիզից տեղական ինտելիգենտ ոյժերը, արդէն պաշտօն դտած բազմաթիւ ինժենէրներին, տէխնիկներին, կառավարիչներին և նրանց պաշտօնները յանձնել անգլիացիներին ու ֆրանսիացիներին, օգտվելով միայն բանւոր, մշակ դասակարգի ծառայութիւնից:

Նաւթարդիւնաբերական գործը օտար կապիտալիստների ձեռքը անցնելով, նրա հետ միասին նրանց ձեռքը կանցնեն և ուրիշ շատ մանր արդիւնաբերական գործեր, որոնք այս և այն կերպով կապված են նաւթարդիւնաբերութեան հետ: Այդպիսով, վերջ ի վերջոյ, մենք կը կանգնենք մի տխուր իրողութեան առաջ. մեր Կովկասեան երկրի ընդհանուր արդիւնաբերական գործը կը տեսնենք ընկած անգլիացիների և ֆրանսիացիների ձեռքը, իսկ այդտեղից մինչև տնտեսական ընդհանուր ճնշումը և ստրկացումը,—մի քայլ է:

Ինչն է ստիպում տեղացի խոշոր արդիւնագործներին հետևել Թաղիեվի միանգամայն վնասակար օրինակին, քանի որ նոյն իսկ ինքն Թաղիեվ այսօր սաստիկ փոշմանել է իր արած քայլի համար և պատրաստ է աւելի մեծ զոհաբերութիւններով ուղղել իր սխալը, բայց իզուր: Միանգամ ձեռք բերածը անգլիացին այլ ևս հեշտութեամբ բաց չի թողնի: Մենք խորհուրդ կը տանք Բաղուի հայ և թուրք արդիւնագործներին չը կրկնել Թաղիեվի սխալը, հեռատես լինել և աշխատել աւելի կատարելագործել իրանց արդիւնաբերութիւնը, մտցնելով այն բարենորոգութիւնները, որ մտցնում են անգլիացիները և որոնց մէջ կարևոր տեղ է բռնում մշակներին և բանւորներին ապահովեցնելու և արժանաւոր կերպով վարձատրելու խնդիրը: Թող մեր երկրի հայ և թուրք կապիտալիստները չը դրաւեն այն, ըստ երևոյթին, խոշոր գումարներով, որ առաջարկում են օտարները: Կը գայ մի օր, այն էլ շատ չուտ, երբ նրանք կը փոշմանեն, բայց արդէն շատ ուշ կը լինի:

Հ. Ա.

ՎՐԱՑ ԹԱՏՐՕՆ

Յունվարի 22-ին, վրաց դերասանական խումբը, շնորհալի դերասանուհի տիկին Մէսխիի բէնեֆիսին, ներկայացրեց Սկրիբի և Լէգուվէի «Ադրիէնա Լէկուվրէր» դրաման (?): Այս պիէսը՝ գրական տեսակէտից՝ չէ կարելի ենթարկել կրիտիկայի, և իրանք հեղինակներն էլ երբէք չեն մտածել բաւարարութիւն տալ գրական պահանջներին: Դրանց այս կամ այն գրուածքի երևանգալը կապված է եղել միշտ մի որ և իցէ դերասանուհու երևալու հետ: Դժուար է երևակայել թէ ինչ ատիճան է յեղաշրջված ճշմարտութիւնը—թէ պատմականը և թէ հոգեբանականը:— Հերոսուհին Ֆրանսիայի հռչակաւոր դերասանուհին է, որի իսկական կեանքը և անձնաւորութիւնը աւելի սրատաշարժ և գեղեցիկ է, քան թէ այս դրաման... Ադրիէնա Լէկուվրէր խաղում էր Ֆրանսիական թատրօնում անցեալ դարի սկզբում. սրա բեմական գործունէութիւնը սկսվեց 1705 թ., երբ նա 15 տարեկան էր: Նա մի խեղճ, գլխարկ չունող արհեստաւորի աղջիկ էր, բայց ըստեղծագործութեան հանճարը չուտով շրջապատեց սրան անթիւ երկրպագուներով, որոնց թըւումն էր և յայտնի Վոլտեր... Այդ տաղանդաւոր կինը Ֆրանսիական բեմի բէալական ուղղութեան կարապետ եղաւ, և սակայն մահից յետոյ կոյր ժամանակակիցները զրկեցին նրան նոյն իսկ եկեղեցական թաղումից.—բեմական արուեստը կլասիկների դարում համարվում էր մահացու մեղք, որը զրկում էր մարդուն եկեղեցու գըրկից... Վոլտերը գրեց այդ առիթով մի ոտանաւոր, որի մէջ մեծ զայրոյթով դատապարտում էր ժամանակակից Տարտիւֆներին ասելով «նա զմայլեցնում էր ամբողջ աշխարհը, և դրա համար դուք նրան պատժում էք»: Պիէսը յարմարեցրած է երևելի դերասանուհի Բաշէլի (1821—1858) համար և այդ պատճառով էլ առաջ է եկել մեծ աղաւաղումն Ադրիէնայի անձնաւորութեան վերաբերմամբ: Այդ դրաման խաղացել են և խաղում են եւրոպական բեմերի վրա այնպիսի հանճարներ, ինչպէս՝ Բաշէլ, Սարա Բերնար, Էլէոնորա Դուզէ և այլ նշանաւոր աստղերը, որոնք պիէսի պակասութիւնները մոռացնել են տալիս իրանց հանճարով: Հասկանալի է ուրեմն, թէ ինչու տիկին Մէսխին չատ թոյլ էր այս դերի մէջ. եթէ աջողվեց մի երկու տեսարան և երիտասարդների մի խումբ անվերջ ծափահարում էր, դա չէ նշանակում թէ դերասանուհին իր համապատասխան դերի մէջ էր: Մենք չենք հաս-

---

կօպ.: Այս արժէքներով, ի հարկէ, երկար ժամանակ գործ չարունակել չէր կարելի: Բայց հէնց որ սկսվեց նաւթի գների մէջ փոփոխութիւն տեղի ունենալ, արդիւնաբերութեան կենդանութիւնը վերականգնվեց: 1894 թ-ին նաւթի պուդը նաւթահանքերում դարձաւ 3,1 կօպէկ, 1895 թ-ին՝ 6,5 կ., իսկ 1896 թ-ին՝ 7,8 կօպ.: Համաձայն աստիճանաբար բարձրացող գների՝ 1892 թ-ին 448 քաշվող նաւթահորը համարեա կրկնապատկվում և 1896 թ-ին դառնում է 734, իսկ 210,800,000 պուդ նաւթը հասնում է մինչև 299,600,000 պուդի: Արտադրած նաւթի վերոյիշեալ քանակութիւնը, որի մէջ չէ մտնում ֆոնտանների միջոցով ստացած նաւթը 1894 թ-ից սկսած, ինչպէս տեսանք, հաստատ կերպով աճում է, չնորհիւ այն հանգամանքի, որ նաւթի գինը զուգընթացաբար բարձրանում է:

Վերջին տարիներում նաւթի գների բարձրանալու պատճառները մի քանիսն են: Առաջին՝ արտասահմանում մեր նաւթային արտադրութիւնների մեծ պահանջ կայ և լաւ դին են տալիս. երկրորդ՝ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում նաւթային մնացորդները տարուց տարի աւելի և աւելի մեծ չրջան են բռնում և այրվելու համար գործ են ածվում մեծ քանակութեամբ: Գների բարձրանալուն պակաս չեն նպաստում նաև մեծ ֆիրմաների կողմից վերջին տարիներում կառուցված նաւթի պահեստները, ուր մեծ քանակութեամբ նաւթ են ժողովում պահելու:

Վերջին տարիներում կէրօսին է արտահանվել՝

	Ռուսաստան	Արտասահման
1894 թ.	31,090,000 պուդ	49,200,000 պուդ
1895 »	32,133,000 »	56,200,000 »
1896 »	36,000,000 »	43,000,000 »

Իսկ այդ ժամանակամիջոցում տարուց տարի, ինչպէս արդէն պարզ է, նաւթային արդիւնաբերութիւնը աճում է: Արդեօք ինչ ապագայ է ըսպասում այդ արդիւնաբերութեան. անսպառ մի աղբիւր է, թէ ժամանակաւոր մի չտեմարան, որը ժամանակի ընթացքում պիտի սպառվի: Այս մասին կան թեր և դէմ կարծիքներ, որոնք լոկ ենթադրութիւնների չրջանով են սահմանափակվում: Սակայն իրողութիւնն այն է, որ տարուց տարի նաւթահորերի թիւը չատանում է, արդիւնաբերութեան միջոցները, տեխնիկան զարգանում, արտադրած նաւթի քանակութիւնը կրկնապատկվում է: Սակայն այդ բոլորը զուգընթանում է ուշադրութեան արժանի մի երևոյթի հետ, այդ այն է, որ տարուց տարի հորերի խորութիւնը աւելանում է. միջին թւով վերցրած, Ապշերօնեան թերակղզու վրա գտնված բոլոր նաւթահորերի խորութիւնը, անցած 1895 թ-ին, եղել է 121,97 սաժէն, իսկ 1896 թ-ին՝ 127,87 սաժէն: Մի տարվայ միջոցում թերակղզու նաւթի մակերևոյթը, եթէ կարելի է այսպէս ասել՝ իջել է 5,90 սաժէն:

Նաւթահորերի խորութեան այժմեան դրութիւնը հետևեալն է.

	ամենախորը	միջինը	վերջինը
Բալախանի՝	214 սաժէն	101,58 սաժ.	28 սաժ.
Սաբունչի	230 »	138,66 »	22 »
Բոմանի	249 »	163,84 »	63 »
Բիբիէյբաթ	231 »	163,43 »	96 »

Ընդհանուրի միջինը վերցրած՝ ամենախորը 249 սաժ., միջինը՝ 127,87 սաժ., իսկ վերջինը՝ 22 սաժ.:

Կերօսինագործութիւնը նոյնպէս չօշափելի կերպով աճում զարգանում է: 1894 թ-ին կերօսին է պատրաստվել 67,849,000 պուդ, 1895 թ-ին՝ 87,563,000 պուդ, 1896 թ-ին՝ 91,051,000 պ., մի քանակութիւն, որ երբէք պատրաստված չէ վերջին ութամեակում, չը նայելով որ ամբողջ կէս տարի արտահանելու միջոց չէ եղել՝ երկաթուղու գծի փչանալու պատճառով: Այդ 91,051,000 պուդից 86,459,000 պուդ արտահանվել է 1896 թ-ի ընթացքում երկաթուղով և ծովով: Կերօսինագործների դաշնակցութեան միջոցով արտահանված 86,5 միլիոն պ. կէրօսինից վաճառված է արտասահմանում 34,200,000 պուդ և վճարված Բաղվում գործարանատէրերին՝ պայմանագրի համաձայն, իւրաքանչիւր պուդի համար 19,71 կօպէկ: 1 պուդ կէրօսինի պատրաստելը նստել է գործարանատէրոջ 17,65 կօպէկ, հետևապէս գործարանատէրերի դաշնակցութեան միջոցով վաճառված իւրաքանչիւր պուդ կերօսինից ստացված է 2,06 կօպէկ օգուտ, ուրիշ խօսքով՝ արտահանած ամբողջ քանակութիւնից օգուտ է ստացված մօտաւորապէս 2,600,000 ր.:

Կապիտալին ոգի և կեանք տուող կենդանի աշխատանքը 1896 թ-ին հետևեալ պատկերն է ներկայացնում: Գործարաններում աշխատում են 2,909 բանւոր և 517 ուրիշ ծառայողներ: Նաւթահանքերում՝ մշտական ծառայողներ՝ 8,510 հոգի: Վերջիններիս վրա ծախսված է 2,951,217 ռուբլի, որը բաժանելով ամբողջ տարվայ ընթացքում թէ հորերից քաշած և թէ ֆոնտանների միջոցով ստացած նաւթի քանակութեան վրա՝ (386,264,000), դալիս է իւրաքանչիւր պուդի 0,76 կօպէկ:

Այժմ մի համառօտ տեղեկութիւն Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների նաւթային արդիւնաբերութեան մասին, որը գլխաւոր կօնկուրէնտ է ներկայանում Ռուսաստանի նաւթային արդիւնաբերութեան: Արտահանված է՝

	Միացեալ-Նահանգներում.	Ռուսաստանում
1884 թ-ին	188 միլիոն պուդ	90 միլիոն պուդ
1894 »	387 » »	297 » »
1895 »	388 » »	377 » »
1896 »	442 » »	386 » »

Ահա արտահանված նաւթի քանակութիւնը՝

	Ամերիկայից	Ռուսաստանից
1891 թ-ին	105 միլիոն պուդ	44 միլիոն պուդ
1892 »	108 » »	47 » »
1893 »	130 » »	49 » »
1894 »	133 » »	42 » »
1895 »	124 » »	51 » »
1896 »	137,9 » »	50,5 » »

Ն. Դաւթեան

կանում, թէ ինչու վրաց խումբը մոլորեցնում է թէ իրան և թէ հասարակութեան մի մասը, որը առանց այն էլ մոլորված է, կամ ինչ կապ ունի այդ հասարակութիւնը «Աղրիէնա Լէկուվրէր», «Էրնանի» և այլն այս տեսակ կլասիքական պիէսների հետ, որոնց համար՝ ոյժերն էլ անհամապատասխան են...

Կիրակի, յունվարի 25-ին, նոյն խումբը խաղաց «Բագրատ IV» պատմական դրաման և մի վոդեվիլ՝ «Ադամ և Եւա». դրամայի մէջ տիկին Մէսխին խաղում էր Թագուհու դերը և խաղաց լաւ: Այդ դիւերը թատրօնում շատ կար հասարակ ժողովուրդ, որոնց մէջ քիչ չէին հայ վաճառականներ Բաղդխանից և Միջին փողոցից: Կը նշանակի հայ հասարակութեան մի մասը բաւականութիւն չը ստանալով հայոց բեմի վրա խաղացվող «Ճիրաններ» և այլ այդ տեսակ մեր կեանքի հետ կապ չունեցող պիէսներից, յաճախում է վրաց թատրօն, երբ խաղացվում են ժողովրդական պիէսներ: Ո՞վ է մեղաւորը: Հասկանալի է թէ ով...

Thaleia

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
(Հեռագրով)

—

Երևան, յունվարի 23-ին

Ուրախութեան անթագցնելի զգացմունքով՝ շնորհաւորում ենք մեծայարգ «Մշակի» փառաւոր գոյութեան 25-ամեակը, հոգով ցանկանալով նրան աջողութիւն՝ յօգուտ հասարակութեան: Ուղարկում ենք մեր սրտագին ողջոյնը՝ բարի ցանկութիւնների հետ միասին՝ «Մշակի» ամենօրեայ դառնալու առիթով:

Տիկիններ՝ Վարդուհի Անդրէասեան, Եղիսաբէթ Կամսարական, Անտուանետտա Հասան-Ջալալեանց, Եղիսաբէթ Եղիազարեանց, Աստղիկ Մնացականեան, Վարվարէ Վարդանեանց, Եղիսաբէթ Յարութիւնեանց, Մարիամ Տէր-Գրիգորեանց, Վարսենիկ Գէորգեանց, Արուսեակ Բաբամեանց, Ովսաննա Աղիզեանց, Զարմանդուխտ Ղարաջեանց, Եղիսաբէթ Մէլիքեան, Վիրգինէ Սողոմոնեանց, Հռիփսիմէ Տէր-Մկրտչեանց, Մարգարիտ Տէր-Մկրտչեան, Թեկղի Գասպարեան, Աննա Վարդանեան:

Օրիորդներ՝ Նատալիա Ամիրխանեան, Եղիսաբէթ Յովհաննիսեան, Աննա Գէորգեան, Վիրգինէ Եղիազարեան, Եղիսաբէթ Ղորղանեան, Սաթենիկ Ալոյեան, Ֆլորա Վարդանեան, Հայկանոյշ Յովհաննէսեան:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
(Հեռագրով)

—

Ասխաբադ, յունվարի 18-ին

Շնորհաւորում ենք «Մշակի» օգտակար գործունէութեան 25-ամեակը: Ուրախ ենք, որ «Մշակը» կը հրատարակվի ամեն օր: Ցանկանում ենք տոկունութիւն դրական փչոտ ասպարիզի վրա, փափագելով Գրիգոր Արծրունուց ժառանգած դրօշակը տեսնել միշտ բարձր և ամուր:

Տէր-Մեսրոպեանց, Բաղաթրեանց, Յովհաննէսեանց, Գրիգորեանց, Բալասանեան, Խալաֆքեխվայեանց, Տէրտէրեան, Աւագեանց, Գասպարեանց:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
(Հեռագրով)

—

Թաւրիզ, յունվարի 16-ին

Շնորհաւորում ենք «Մշակի» մուտքը իր գոյութեան 26-րդ տարին և ցանկանում ենք տեսնել նրան ամենօրեայ:

Գրիգոր Տէր-Յակոբեան, Յովհաննէս Յակոբեան, Յարութիւն Դանիէլեան, Բաֆայել Մովսէսեան, Մարտիրոս Նաղարբէգեան:

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կիրակի օր, յունվարի 25-ին, առաւօտեան 10 ժամին, Ամենայն հայոց Կաթողիկոսը այցելեց Կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գոլիցինին, որի հետ առանձին տեսակցութիւն ունեցաւ:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Հալաբարի բնակիչների մի խումբ մտադիր է դիմել Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան՝ խնդրելով ձիաքաշ երկաթուղու գիծ անցկացնել դէպի Հալաբար: Խնդրատուներն առաջարկում են, որ կամ քաղաքն ինքն անցկացնի այդ գիծը, կամ թոյլ տայ, որ իրանք իրանց ծախսով իրագործեն այդ ձեռնարկութիւնը:

—

Յօգուտ Մոսկվայի կարօտ հայ ուսանողների ստացանք. 1) Քերքից, Խ. Յովհաննիսեանից՝ 20 ր. 2) Ալէքսանդրօպոլից, Սիմէօն Հախումեանի միջոցով, 50 բուբլի, որ Պետրոս Դրամբեանի աջակցութեամբ հանգանակել է հետևեալ անձինքներից՝ Ս. Բարոյեանց 10 ր., Յ. Գալստեան, Ս. Տէր-Յարութիւնեան, Խ. Իսահակեան և Մ. Կարանեան՝ 5-ական ր., Կ. Քեչիչեանց, Զ. Կոստանեան, Կ. Կոստանեան՝ 3-ական ր., օր. Ե. Սանոյեան, Աւ. Տիգրանեան, Դ. Բաեանցեան և Հ. Ղասաբեան՝ 2-ական ր., Ե. Զարչողլեան, Ա. Խոյեցեան և Մ. Կարագեօզեան՝ մի մի ր., ընդամենը 50 ր.: 3) Եկատերինոդարից, ուսուցիչ Ա. Տէր-Խաչատրեանցի միջոցով 50 ր., որ հաւաքել են «Աւետիս» պատելով՝ Գարեգին քահ. Բաղդասարեանի, Մ. Տէր-Մինասեանի և Կ. Ակարեանցի հետ: 4) Կաղզվանից, Պ. Մանուկեանից, Թ. Գիւլբայաղեանից և Մ. Ղազարեանից՝ 48 ր., որ «Աւետիս» մանգալով հանգանակել են հետևեալ անձինքներից՝ Մ. Ներսիսեան 5 ր., Մ. Յարութիւնեան 5 ր., Մ. Գէորգեան 3 ր., Կ. Մատոյեան 5 ր., Մ. Պետրոսեան 2 ր., Մ.—Յարութիւնեան Թ. 2 ր., Պ. Գէորգեան 2 ր., Մ. Ղազանչեան 2 ր., Ղ. Քանանեան 2 ր., Մ. Քերովբեան 2 ր., Պ. Մազմանեան 1 ր. 50 կ., Գ. Վարժապետեանց 1 ր. 50 կ., Մ. Հերոյեանց 1 ր. 50 կ., Մ. Արզումեանց 1 ր., Կ. Յարոյեանց 1 ր., Յ. Կարապետեանց 1 ր., Գ. Գաբրիէլեան 1 ր., Յ. Թարջիմանեանց 1 ր., Կ. Թարջիմանեանց 1 ր., Մ. Զինարեան 1 ր., Խ. Աթալեան (զինւոր) 1 ր., Յ. Աստուածատրեան 1 ր., Գ. Կարապետեան 1 ր., Ա. Ջանիկեան 1 ր., զանազան մարդկանցից 2 ր., և Պ. Գավաֆեանց 1 ր.: Ընդամենը 48 ր.: 5) Ախալքալաքից, օր. Ս. Յովհաննէսեանից՝ 12 ր. 50 կոպէկ, հանգանակած օրիորդների շրջանում: Նուիրատուներն են՝ օրիորդներ՝ Ս. Յովհաննէսեան 3 ր., Կ. Յովհաննէսեանց 1 ր., Վ. Քաջաղունի 1 ր. 50 կ., Ա. Հասրաթեան 2 ր., Ս. Պապոյեան 2 ր., Մ. Շահ-Պարոնեան 2 ր., Ե. Գոզալեանց 1 ր.: 6) Սաբզվարից, Աւագ Մէլիք-Աբրահամեանից՝ 5 ր.: 7) Ղուբայից, Մելքոն Սալամբէգեանից՝ 1 ր.: Ուրեմն նախկին 558 ր. 80 կ. հետ այժմ ունենք 745 ր. 30 կ.:

—

Այսօր, ուսանողների օգտին հաւաքած փողերից ուղարկեցինք Մոսկվա, Լազարեան ճեմարանի ուսուցիչ և մեր աշխատակից Լևոն Սարգսեանցի հասցէին, 500 բուբլի, որպէս զի այդ գումարը հասցնի կարօտ հայ ուսանողներին, հաղորդելով այդ մասին ի գիտութիւն Մոսկվայի համալսարանի վարչութեան: Ուրեմն մեզ մօտ յօգուտ ուսանողների հաւաքած փողից մնաց 245 բուբլի 30 կոպէկ: Հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ սրանից յետոյ հանգանակված գումարը մենք կուղարկենք ոչ միայն Մոսկվայի, այլ և Ռուսաստանի միւս քաղաքների համալսարանների հայ ուսանողներին:

—

Ներսիսեան դպրոցի նոր շինութեան խնդիրը վերջապէս լուծվեց: Կաթողիկոսը յատուկ կոնդակով թոյլ է տուել հոգաբարձութեանը՝ գնել դպրոցին կից շինութիւնը և միացնելով ներկայ դպրոցի շինութեան հետ՝ կառուցանել ընդարձակ շինութիւն: Իսկ վանքի մօտ գտնվող այն տեղում, որը նախկին հոգաբարձութիւնը քանդել էր դպրոց շինելու համար, պիտի շինվեն մի շարք խանութներ՝ Ներսիսեան դպրոցի եկամուտը աւելացնելու նպատակով:

—

Ներկայումս Թիֆլիսում կազմվում է մի խոշոր ընկերակցութիւն, որը մտադիր է բանալ Թիֆլիսի շրջականերում կտաւի գործարան: Ընկերակցութեան կանոնադրութիւնը արդէն մշակված է և պէտք է շուտով ներկայացվի կառավարութեան հաստատութեան: Ընկերութեան կազմողներն են՝ պ.պ. Մանթաշեան, Թումանեան, Գէորգեան, Ոսկանեան և ուրիշներ: Մի այդ տեսակ գործարան էլ հիմնվում է Բագուում, Հաջի Զէյնալ Թաղիեվի անունով: Բագուի գործարանի կանոնադրութիւնը արդէն ստացել է բարձրագոյն հաստատութիւն:

—

Մեզ հաղորդում են, որ հանգուցեալ Արտեմ Իւղբաշեանի կտակատարներ՝ Ներսէս Աթաբէգեան, Սամսոն Յարութիւնեան և Սերգէյ Կաֆեան, նօտարի միջոցով յայտնել են Ներսիսեան դպրոցին և հայոց բարեգործական ընկերութեան, թէ իրանք հրաժարվում են կտակատարի պաշտօնից, ի նկատի ունենալով, որ Իւղբաշեանի թողած պարտքը աւելի շատ է երևում, քան գոյքը: Եթէ ճիշդ է այդ, կը նշանակի մեր մէջ ծաղկում է նոր տեսակ բարեգործների մի տիպ.—մեծ աղմուկով կտակներ անել, փառաւորվել, և վերջը, երբ գործը պարզվում է, յայտնվում է, որ «բարեգործի» թողած պարտքը աւելի է, քան թէ փողը, և կամ հաւասար...

—

Թէլաւից մեզ գրում են, որ առաջիկայ փետրվարի 8-ին լրանում է Աբել քահանայ Սուքիասեանի 25-ամեայ ծառայութիւնը քահանայական և ուսուցչական պաշտօնների մէջ: Այդ առիթով Թէլաւի հայոց հասարակութիւնը պատրաստվում է փետրվարի 8-ին «Ակումբի» դահլիճում մի ճաշկերոյթ տալ ի պատիւ Աբել քահանայի, որը բացի քահանայական և ուսուցչական պաշտօններից, մասնակցել է զանազան հասարակական ձեռնարկութիւնների և, ի միջի այլոց, Բարեգործական ընկերութեան Թէլաւի ճիւղի նախագահի պաշտօնն է վարել նրա հիմնվելու օրից սկսած և այժմ էլ վարում է»:

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Յունվարի 7-ին երիտասարդները տուեցին մի ներկայացում օրիորդաց ուսումնարանում, յօգուտ Մոսկվայի հայ ուսանողների: Մուտք եղաւ 275 ր. 50 կ., ծախս՝ 103 ր. 2 կ.: Զուտ արդիւնք մնաց ուսանողների օգտին 172 ր. 50 կ.:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պարիզից հեռագրում են «Freie Osmanische Post» լրագրին. «Մերսինից ուղղակի ստացված լուրերը հաղորդում են, որ 25 հայ դատապարտվել են մահվան. նրանց գլխատումը պէտք է ծառայի իբրև գոհացում այն նուաստացման, որ կրեց Թիւրքիան աւստրիական Բրացցօֆօլլիի գործում: Այդ լուրը մեծ յուզմունք է առաջ բերել թէ այստեղի և թէ Լօնդօնի հայերի շրջաններում: Սակայն յոյս ունեն, որ աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը չի մոռանայ, որ 25 անմեղ անձինք դատապարտվում են մահվան միայն նրա համար, որ Աւստրիան միջամտութիւն է գործել: Պէտք է իմանալ, որ եթէ այդ 25 հոգին գլխատվեն, այն ժամանակ այլ ևս չեն համարձակվի որ և է առաջարկութիւն անել այստեղի և Լօնդօնի կոմիտէներին»:

—

Կ. Պոլսից գրում են «Osman. Post» լրագրին. «Բիւլբիւլեանի դատնիները հանգստութիւն չեն տալիս Արթին փաշային: Որովհետև նրա եղբօրորդի Տրդատ Տատեանը վերադարձել է իր ճանապարհորդութիւնից առանց մի հետևանքի հասնելու, ուստի Արթին փաշան այժմ իր որդուն է ուղարկել Ժընէվ, որպէս զի այդտեղ գտնվող հայերին կամ խոնարհեցնի, կամ ահաբեկի»:

ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽԻ ՎԻՃԱԿԸ

—

«Neue Freie Presse» լրագրին հաղորդում են Կ. Պոլսից, յունվարի 15-ից. «Որովհետև քիւրդերի յարձակումները Ռուսաստանին սահմանակից վիլայէթների հայ գիւղերի վրա սաստկացել են և հայերը վրէժխնդրութեան քայլեր են անում, ուստի այդ վիլայէթներում նորից անիշխանութիւն է սկսվել: Դիպլոմատիական շրջաններում հաստատում են, որ ռուսաց դեսպանատան թարգման Դրագոմիրով դիմել է այդ առիթով Բ. Դրան և լուրջ առաջադրութիւններ արել: Դեսպան Զինովիէվ, ինչպէս ասում են, կրկնել է անձամբ այդ առաջադրութիւնը սուլթանին և վճռական կերպով պահանջել է, որ օրինաւոր կարգեր մտցնվեն այն նահանգներում, ուր տեղի է ունենում այդ շարժումը: Այն դէպքում, երբ Թիւրքաց կառավարութիւնը չը կարողանայ մտցնել այդ կարգը, ռուսաց կողմից սահմանված կը լինեն ամենաազդու միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի վերջ դնեն այն անընդհատ խռովութիւններին, որոնք տեղի են ունենում կովկասին սահմանակից Թիւրքաց նահանգներում»:

ՆԱՄԱԿ ՇՎԷՅՑԱՐԻԱՑԻՑ

—

Իններ-Արօզա, յունվարի 13/25-ին

Թէ Աւստրիայի գործերի և թէ Ֆրանսիայում բարձրացած Դրէյֆուսի գործի մէջ՝ այն աղբիւրները, որոնցից «Մշակը» սկզբում քաղում էր իր տեղեկութիւնները՝ անսխալ և անկողմնապահ չեն: Միւս անգամ գուցէ մի առանձին յօդուածով զբաղնամ այդ հարցին (եթէ առողջութեանս դրութիւնը ների), իսկ առ այժմ կասեմ այսքանը:

Իմ համոզմունքով, գերմանացիները Աւստրիայում իրաւունքի հողի վրա են կանգնած, իսկ Դրէյֆուսի վերաբերութեամբ ես միշտ այն կարծիքի էի, որ նա անմեղ է, որովհետև դատաւորները ոչնչով նրա մեղաւորութիւնը չապացուցին: Ցոյս ունեմ, որ և ձեզանում ուրիշ հոսանք է սկսվել, երբ դուրս եկաւ Զոլան իր զօրեղ և քաջ մեղադրանքով՝ ամբողջ զինուորական վարչութեան դէմ: Նա է ներկայացուցիչ իրաւունքի և իդէալների և ոչ այն ողորմելի երիտասարդութիւնը, որ պէտք է լինէր բարձր իդէալների, մարդկային իրաւունքների գաղափարի կրողը, բայց դրա փոխարէնը միայն մի բան գիտէ՝ «մահ հրէաներին, թքեցէք Զոլայի վրա» իդիոտների պէս գոչել:—Ասում եմ իդիոտների պէս, որովհետև նրանց վրա ազդեցութեան և ոչ մի նշոյլ չը գործեց Զոլայի այն նամակը, որով նա նրանց, այսինքն երիտասարդութեան, ուսանողներին դիմեց, յիշեցնելով, որ նրանք են Ֆրանսիայի ապագան, որ նրանց վարմունքը նա համարում է բօղէական մոլորութիւն և հաւատում է նրանց բարձր իդէալներին... իսկ նրանց պատասխանը ինչ եղաւ՝ այն, որ ոչ միայն Պարիզում, այլ և Լիոնում, Մարսէլում, Նանտում, Նանսիում, Կլերմօն-Ֆերրանում, մի խօսքով Ֆրանսիայի բոլոր անկիւններից երիտասարդութիւնը աղաղակեց՝ «թքեցէք Զոլայի վրա»:

Միայն արտասահմանից, թէ մամուլի կողմից, թէ մասնաւոր մարդկանցից, թէ ընկերութիւններից հասան Զոլային համակրութեան ցոյցեր, իսկ Ֆրանսիայում նրա տեսակէտի վրա կանգնեցին միայն հին սերնդի ներկայացուցիչները՝ Կլեմանսօ, Պէլլէտան, Անատոլ Ֆրանս, որոնք մի ստորագրութիւն բաց արին Դրէյֆուսի գործի վերաքննութեան համար:

Հին սերունդը իդէալներով լի և արդարութիւն պահանջող, իսկ երիտասարդութիւնը դարիս ամենանշանաւոր մարդկանցից մէկին, արդարութիւն, իրաւունք իդէալներ պաշտպանողին, ցեխի մէջ կոխ տուող,—ինչ գեղեցիկ պատկեր, ինչ գեղեցիկ ապագայ...

Ա. Արծրունի

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

—

Կ. Պոլիս, յունվարի 9-ին

Մեր թղթակցութիւնները կը սկսենք «որբանոցներու» հարցով: Անհաւասիկ գաւառներու մէջ հաստատված այն որբանոցները, որոնք ամսական մը կը ստանան ազգային պատրիարքարանէն:

1) Խարբերդ, ս. Գէորգայ վանքին մէջ 30 որբ. ամսական 15 ոսկի:

2) Վան, Վարագայ վանքին մէջ 10—15 որբ. ամսական 10 ոսկի:

3) Եդեսիա, ս. Սարգսի վանքին մէջ 40 որբ. ամսական 15 ոսկի:

4) Էրզրում, Կարմիր վանք, 20 որբ. ամսական 5 ոսկի:

5) Բաղէշ, Խնդրակատար վանք, 24 որբ. ամսական 10 ոսկի:

Այս որբանոցները բացված են տարուն ընթացքին մէջ, մէկ քանին հազիւ 2—3 ամիս առաջ: Իսկ հրահանգ տրված է որբանոց բանալու հետևեալ տեղերը:

Դիարպէքիր, Մարաշ (Կիլիկիա), Մուշ, Արաբկիր: Այս որբանոցներու հսկողութիւնն ու մատակարարութիւնը յանձնված է տեղական առաջնորդարաններուն, պայմանաւ, որ պատրիարքարանը իր սահմանած ամսական գումարը միշտ վճարէ, իսկ մնացած ծախքերը իրանք հոգան տեղական միջոցներով:

Ասոնցմէ զատ, անհատական նախաձեռնութեամբ և մասնաւոր ընկերութիւններու ձեռքով բացված են հետևեալ որբանոցները:

1) Կեսարիա, ս. Կարապետ վանքին մէջ, Տրդատ վարդապետ Պալեանի ձեռքով, 35 որբ:

2) Իզմիր, Ներսէսեան ընկերութեան որբանոց, որբերու թիւը 35: Հիմնված 1897-ին:

3) Իզմիր, տիկիններու հոգատար որբանոցամ ընկերութեան որբանոց, 36 որբ աղջիկ: Հիմնված 1893-ին:

4) Էնկիւրի, ս. Աստուածածին վանքի որբանոց, առաջնորդ Տաճատ վարդապետ Ոսկանեանի ձեռքով, 14 որբ:

5) Ադրիանուպօլիս, (Էտիրնէ), որբախնամ ընկերութեան որբանոց, 20 որբ:

6) Արմաշի Դպրեվանքին որբանոցը, 20 որբ:

7) Կ. Պոլիս, ս. Փրկչի որբանոցին մէջ աղջիկ տղայ 150 որբ:

Դեռ պէտք է յիշել ամերիկացի և գերմանացի միսիոնարներու ձեռքով բացված որբանոցները, որոնց վրա տակաւին մանրամասն տեղեկութիւններ չը հրատարակվեցան: Սակայն կարելի է անոնց գլխաւորները ցուցնել: Պարտիզակի մէջ, տնօրէն մը. Զէմպրս. Իզմիրի մէջ՝ գերմանացի միսիոներներու աղջկանց որբանոցը. Կ. Պոլիս՝ Պէպէքի մէջ (Պոլսոյ մէկ գիւղը) քոյր միսիոնարներու որբանոցը: Այնթափի, Խարբերդի, Բաղէշի, Սղերտի, Կարինի, Սեբաստիոյ միսիոնարական որբանոցները, այլ և Երուսաղէմի գերմանական որբանոցը:

Դեռ ստոյգ վիճակագրութիւն մը կարելի չե-

զաւ կազմել դիտնալու համար թէ երկու սեռէ քանի որքեր կը գտնվին բոլոր այս որբանոցներուն մէջ. սակայն կլոր հաշուով կարելի է ըսել, որ 1000—1200 չատ աւելի չէ անոնց թիւը:

Սուրէն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պարիզից հեռագրում են, որ Զօլայի դատի համար երդուեալներ ընտրվել են 36 հոգի, որոնցից 19 վաճառական, 4 պանդոկատէր, 3 կալուածատէր, 2 տանտէր, 4 ճարտարապետ: Այդ 36-ից վիճակով պէտք է ընտրվեն 12 երդուեալ դատաւորներ:

—«Nord» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Յունաց իշխան Գէորգի թեկնածութիւնը Կրետէի ընդհանուր նահանգապետի պաշտօնի համար՝ առաջարկվել է Ռուսաստանի կողմից, բայց ոչ թէ այդ կղզու Յունաստանի հետ միացնելը պատրաստելու համար: Այդ առաջարկութիւնն անելով, Ռուսաստանը նպատակ ունի միայն Կրետէի կատարեալ խաղաղացումը, որտեղ կարդը չէ կարող վերջնականապէս հաստատվել, մինչև որ իրական գոհացում չը տրվի կղզու ազգաբնակութեան չորս հինգերորդ մասի ազգային զգացումներին: Կրետացիների ազգութեան չը պատկանող օտարը միշտ նրանց համար կասկածելի պէտք է լինի: Ինչ վերաբերում է թիւրքահպատակ յոյն նշանակելուն, Ֆօսիադէս փաշայի և նրա համացեղների հետ արած փորձը բաւական բաց արեց Ռուսաստանի աչքը այդ խնդրի վերաբերմամբ»:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԲՕՄԲԷՑ, 23 յունվարի: Վերջին շաբաթը ժանտախտից մեռան 927 մարդիկ:

ՆՈՎԳՈՐՈԴ, 23 յունվարի: Նահանգական զէմսվօի ժողովը, ընդունելով ընդհանուր ուման իրագործումը ցանկալի, վճռեց, որ անհրաժեշտ միջոցները պէտք է գտնել առանձին դրամագլուխ կազմելով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 յունվարի: Բարձրագոյն ուկազ. «Ներքին գործերի մինիստրի, ժանդարմների չէֆի, գործը թեթևացնելու համար, ժանդարմների առանձին կօրպուսի վարչութեան վերաբերմամբ, Մենք բարւոք համարեցինք, այդ կօրպուսի գլխաւոր հրամանատարութիւնը ներքին գործերի մինիստրին թողնելով. յանձնել այդ կօրպուսի հրամանատարութիւնը ժանդարմների չէֆի օգնականին»:

Թագաւոր Կայսրը հրամայեց գեներալ-ադիւտանտ Վաննովսկուն մնալ Սիբիրի երկաթուղու անդամ:

Կիևի հաղորդակցութեան ճանապարհների գլխաւոր ֆլօրինին հրամայված է լինել կովկասեան հաղորդակցութեան ճանապարհների գլխաւոր:

ՄՕՍԿՎԱ, 24 յունվարի: Յունվարի 29-ին գեներալ-նահանգապետի տան մէջ առաջին մեծ պարահանդէս տուեցին Մեծ Իշխանը և Մեծ Իշխանուհին: Հրաւիրված էին 1300 անձինք:

ԽԱՐԿՕՎ, 24 յունվարի. Փետրվարի 1-ին բացվում է անայնագործական ցուցահանդէս: Էկսպօնենտներ գալիս են մինչև անգամ Ռուսաստանի հեռաւոր տեղերից:

ԽԷՐՍՕՆ, 24 յունվարի: Յունվարի 23-ին ծախվեց 22,000 դեսեատին հող, որ պատկանում էր չտալմէյստէր Բօդդեանկօին: Վերջինս զիջեց իր հողը բացառապէս Խէրսօնի և Տաւրիկեան նահանգների անհող գիւղացիներին երեք միլիօն ռուբլով: Հողը գնեցին գիւղացիների արտէները դիւղական բանկի օգնութեամբ:

ԼՕՆԴՕՆ, 24 յունվարի: Կվէրդէմի հարաւ-արևելեան մասում տեղի ունեցած պարլամէնտական ընտրութիւններին՝ 6,286 ձայնով ընտրվեց ազատամիտ Ռիչարդսօն: Նրա հակառակորդ ունիոնիստ Լէմբաոն ստացաւ 6011 ձայն:

ՊԱՐԻԶ, 24 յունվարի: Պատգամաւորների ժողովում խիստ խօսքեր միմեանց ասելու պատճառով՝ տեղի ունեցաւ մենամարտ սրերով Լավերտիժօնի և Միլերանի մէջ: Միլերանի ձեռքը վիրաւորվեց:

ՎԻԷՆՆԱ, 24 յունվարի: Անկարգութիւնների պատճառով, համալսարանը, բացի կլինիկաներից, փակվեց: Սլավոն ուսանողները բողոքեցին այդ միջոցի դէմ: Մի քանի ուրիշ համալսարաններ նոյնպէս փակվեցին:

ԿԱԼԿՈՒՏՏԱ, 24 յունվարի: Գնդապետ Մէն, Մէկրանեան շրջանի (Բէլուջիստանի և Պարսկաստանի սահմանի վրա) ապստամբների վրա յարձակվելու ժամանակ, հանդիպեց թշնամուն: Գնդապետը ցրվեց թշնամիներին, որոնցից 100 մարդիկ սպանվեցին, որոնց թւում և պարագլուխները: Անգլիացիներից սպանվեցին 4 և վիրաւորվեցին 9 հոգի:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 յունվարի: Հակաժանտախտային յանձնաժողովը վճռեց յայտնել ի գիտութիւն բոլորի, որ օտարահպատակ մանմէտականուխտաւորների մեր սահմանների վրայով հայրենիք վերադառնալը չի թոյլատրվի:

Յունվարի 23-ին, ներկայութեամբ Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէոդորօվնայի, Մեծ Իշխանների և Իշխանուհիների և 300 անձանց՝ տեղի ունեցաւ երկրորդ ներկայացումը էրմիտաժային թատրոնում: Ներկայացումից յետոյ, էրմիտաժի նոր սենեակներում, Բարձրագոյն ներկայութեամբ, կայացաւ ընթրիք:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 25 յունվարի: Պետերբուրգի ամէրիկական միսիան դեսպանութեան ատենագրի է վերածված:

ՐԻՎԷԼ, 25 յունվարի: Եռանդոտ խուզարկութիւնների շնորհիւ գտնվեցին արտասահմանից Բէվէլի վրայով Պետերբուրգ տարվող արծաթէ դրամների յափշտակողները: Գլխաւոր յանցաւորները բռնված են. գողացված փողի մէկ մասը գտնված է: Գողութիւնը կատարել են գիշերը ապրանքատար վագոնից, անցեալ տարվայ դեկտեմբերի 30-ին, երկու անձինք:

ՍՕՖԻԱ, 25 յունվարի: Պաշտօնապէս հաստատվում է, որ բուլգարական կառավարութիւնը գրաւոր խիստ դանդաղ է տուել Բ. Դրան Մակեդոնիայում տեղի ունեցած վերջին անցքերի առիթով: Այստեղի կառավարական շրջանակներում կարծում են, որ այդ դէպքում կարելի է յուսալ դրսի պաշտպանութեան վրա:

ՎԻԼՆԱ, 26 յունվարի: Յունվարի 23-ին երկրի հրամանատարին ներկայացան բոլոր վարչութիւնների պաշտօնեաները: Օտարադաւան հոգևորականութեանը երկրի պետը, ի միջի այլոց, ասաց. «Ցիշեցէք, որ մեր Աստուածը մէկ է, որին մենք աղօթում ենք, մէկ Թագաւոր ունենք, որին մենք ծառայում ենք, մէկ ընդհանուր հայրենիք ունենք, որի բարօրութեան համար մենք բոլորս աշխատում ենք: Դուք հասկացաք, պարոններ, իմ ասածի միտքը: Այժմ մէկ խնդիրք ունեմ ձեզ մօտ. աղօթեցէք ինձ համար Աստուծուն, որպէս զի նա ինձ ոյժ և միտք տայ, որպէս զի ես կարողանամ արդարացնել մեր Թագաւորի վստահութիւնը, հաստատամտութեամբ իրագործել Նրա բարերար նախացուցմունքները և օգտաւէտ կերպով աշխատել մեր ընդհանուր թանկագին հայրենիքի բարօրութեան համար: «Ամեն աղնիւը, բարին, անկեղծ—արդարացին, իսկական ռուսականը ինձանից կը գտնէ համակրութիւն, օգնութիւն, պաշտպանութիւն և հովանաւորութիւն:»

Կ. ՊՕԼԻՍ, 26 յունվարի: Բուլգարական գործակալը Իզվեզ-Ռիսկից ստացաւ պատասխան իր յիշատակագրին: Ռուսկիւբի վալին և բոլոր նահանգական իշխանութիւնները անձամբ պատասխանատուութեան կենթարկվեն: Կասկածի հիման վրա բոլոր կալանաւորված անձինք անյապաղ ազատութիւն կը ստանան: Զինուորական դատարանը, որ բաղկացած է զինուորականներից, երեքշաբթի կը սկսի գործի քննութիւնը: Սուլթանը երաշխաւորում է, որ դատաստանական գործը կանոնաւոր կը տարվի, բայց Բուլգարիան պնդում է գայմագամի արձակման վրա:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Յունվարի 23-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	.	93 ր.	95 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ —	.	45 »	90 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ —	.	37 »	30 »
Ոսկի — — —	.	— »	— »
Մաքսային կուպոններ —	.	149 »	— »
Բօրսային դիսկօնտ —	.	5 »	6½% »
4% պետական բէնտա. . .	.	100⅛ »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	.	283½ »	— »
— — երկրորդ —	.	262 »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի.		217½ »	— »
5% պետական երկաթուղ. բէնտա.		— »	— »
4% ներքին փոխառութեան .	.	99½ »	— »
4½% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի		101 »	— »
4½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի		101 »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաներ	.	101⅞ »	— »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.		101¾ »	— »
Օդէսայի — —	.	100½ »	— »
Թիֆլիսի — —	.	100⅜ »	— »
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% —	.	102 »	— »
5% — — —	.	100⅜ »	— »
Քութայիսի 6% — —	.	102 »	— »
5% — — —	.	100 »	— »

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

—

ՇՈՒՄԼԱ. Հայոց ընթերցարանին: Ձեզ արդէն մի անգամ պատասխանեցինք, որ ձեզանից փող չենք ստացել և այդ պատճառով էլ «Մշակ» չէ ուղարկվել ընթերցարանին: Ձեր վերջին նամակից երևում է, որ փողը մասնաւոր մարդու միջոցով էք ուղարկել: Պահանջեցէք նրանից բացատրութիւն:

ԱՄԵՐԻԿԱ. Լինն, Ս. Սամուր. Ձեզ «Մշակ» ուղարկվեց. բայց ձեր ծրարի մէջ դրամ չը կար: Կարգադրեցէք:

ԱՄԵՐԻԿԱ. Սթէմֆօրդ-Քոնն. Ց. Զաքմաքճեան. Ձեր ուղարկած մի դօլլարը յանձնեցինք կենտ. գրավաճառանոցին, ձեր խնդրած գրքերը ուղարկելու համար:

ՍԵՒ-ՔԱՂԱՔ. Ս. Մամաջանեանց. «Մշակ» ուղարկեցինք, բայց մեր մատեաններում չը կայ ձեզանից ստացած գումար. բարեհաճեցէք ուղարկել մեզ պօստի անդորագիրը կամ նրա համարը:

ԵՐԵՒԱՆ. Ա. Սինանեանց. Երևանի բանտարկեալների համար «Մշակ» ուղարկվում է: Ձեր ուղարկած 3 ռուբլիով «Մշակ» կուղարկենք որ և է ազքատ հիմնարկութեան:

ԵՐԵՒԱՆ. Թ. Դէդոյեանց. «Մշակի» բաժանորդագրութիւնը ութ ամսվայ համար ութ ռուբլի է: Մենք ստացանք 6 ր. 50 կօպէկ, վերադարձրինք 50 կօպէկ, որովհետև կէս ամսով բաժանորդագրութիւն չենք ընդունում, իսկ 6 ռուբլով կուղարկենք ձեզ «Մշակը» վեց ամիս, սկսած փետրվարի մէկից:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

աշխատութիւն

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԱՐՔԵԳԻՍԿՈՍ ՍԵԳԻՐԱԿԵԱՆԻ

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ

Վաճառվում է Թիֆլիսում, Կենտրօնական գրավաճառանոցում: (№ 10) 1—25

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Այսօր, յունվարի 27-ին, լինելու է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

1—1

ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՕՆ

Չորեքշաբթի, յունվարի 28-ին

հայ դերասանական ընկերութիւնը կը ներկայացնէ ի նպաստ Տ. ՓԱՌԱՆՁԷՄԻ

I

ՍԽԱԼ ՀԱՇԻՒ

կոմէդիա 4 գործ. հեղ. Ա. Երիցեանի

II

ՄԱԴՕԻԿՏԱԿԸ

վոդէվիլ 1 գործ. հեղինակութիւն Մադաթեանի

Մասնակցում է ամբողջ խումբը: Սկիզբն է ճիշդ ժամը 8-ին երեկոյեան: 1—1

ՐԷԱԼԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

ամբողջ դասընթացն աւարտած մի անձն պատրաստում է աշակերտներ միջնակարգ դպրոցների բոլոր դասարանների համար և կրկնում է դասերը առանց հին լեզուների: Դիմել՝ Թիֆլիս, Աբաս-Աբադեան հրապարակի վրա, տուն խօջաեվի, № 21, վերեի յարկը: (№ 7) 3—3

ԲԱՔԶԿԱՊԵՏ Ե. Ի. ԳՐԱՆՑԻՈՒՍ

Մասնագէտ կոկորդային, քթային և ականջային հիւանդութիւններն

Ընդունում է 5—7 ժամը երեկոյեան, Վելիա միհօվսկայա փողոց, տուն № 4, Դումայի հանդէպ

(142) 10—30

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

կանոնադրութեան 17 և 26 յօդուածների համաձայն՝ յունվարի 30-ին, ուրբաթ օր, երեկոյեան 7 ժամին, ընկերութեան նոր շինութեան դահլիճում կը կայանայ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ, ուր կը քննվեն ու կը հաստատվին անցեալ 1897 թւի դրամական հաշիւները, կը քննվի ու կը հաստատվի խորհրդի կազմած նախահաշիւը ներկայ 1898 թ. համար և կը վճռվին ընթացիկ գործեր:

(№ 9) 2—3

ԱԼԻԻՐԱՂԱՑՆԵՐ } ԳՈԼՈՐՇՈՒ ԶՐԻ և ՁԻԱՔԱՐՇ

Պատրաստում է, ինչպէս մասնագիտութիւն, ԻՆԺԵՆԵՐՆԵՐ

ԵՄԲԱԼՕՎԻ ԵՒ ԱԼԻԽԱՆՕՎԻ

Գործարանը, Թիֆլիսում, Ալէքսանդրեան փողոց, սեփական տուն:

(№ 102) 49—0

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԴՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւադնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէյլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսուն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 4/16 փետրվարի ՄԻՆԳՐԵԼԻ չոգենաւը, նաւապետ ՇԷԼՏ: Եւ այդպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Ալբու

, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Աղթրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբակինսկայա հրապարակ: ՆՈՎՈՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիսեդ Հերշենսօնին: (№ 76) 19—20

ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՄ ԳՆԵԼ

Կովկասեան և Անդրկասպեան ողջ վայրենի կենդանիներ, ինչպէս՝ ԵՂՋԵՐՈՒՆԵՐ, ԿԽՏԱՐՆԵՐ, ՎԱՅՐԻ ԱՑԾԵՐ, ԱՐՏԻԿԻՆԵՐ, ԶԷՑՐԱՆՆԵՐ, ՎԱՅՐԻ ԷՇԵՐ, ՎԱԳՐՈՒՆԵՐ, ՑՈՎԱԶՆԵՐ, ԲՈՐԵՆԻՆԵՐ,

նոյնպէս եղջերուների ահագին ՊՕԶԵՐ բազմաթիւ ճիւղաւորութիւններով: Միխայլովսկայա փողոց № 106, բակում, տ. Բարամովի:

ԳՈՒԳՕ ՎԻՆԿԼԷՐ

(№ 144) 4—6

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 26 Января 1898 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.